

národní
úložiště
šedé
literatury

Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu

Králová, Hana; Drozda, Jiří; Lyčka, Daniel; Šabatová, Lenka; Borský, Pavel; Černoušková, Dagmar; Novák, Zdeněk; Zámečník, Roman
2018

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-508131>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 03.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Specializovaná mapa s přehledem architektonických děl Josepha Hardtmutha

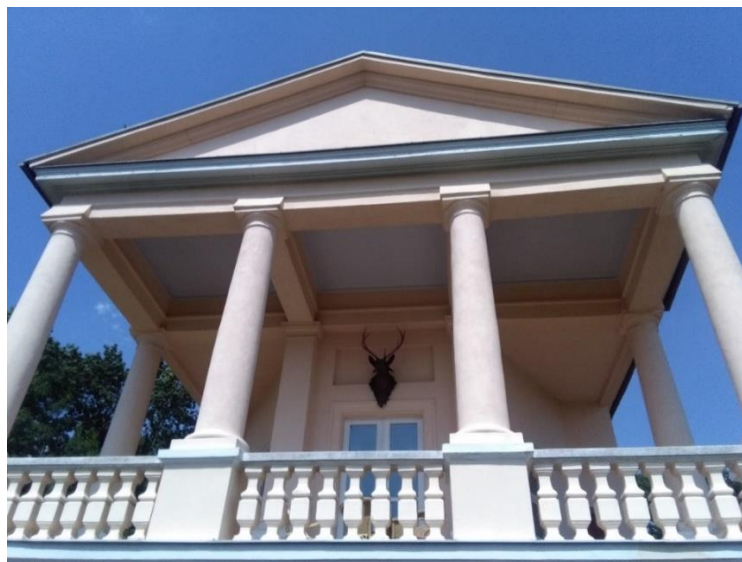
POPIS METOD A VÝSLEDKŮ SPECIALIZOVANÁ MAPA S ODBORNÝM OBSAHEM

Realizováno v rámci projektu „Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu“

(NAKI II -kód DG18PO20VV003).

Výzkumná aktivita:

Výsledek vznikl na základě podpory při řešení projektu DG18PO20VV003; „Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu“, který naplňuje specifické cíle 2.1 a 2.3 Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, financovaného Ministerstvem kultury ČR.

Lednice – lovecký zámček, (foto J. Drozda)

Předkládající organizace:

Národní zemědělské muzeum, s. p. o.

Autoři předkládaného výstupu:

PhDr. Hana KRÁLOVÁ, Ph.D.; Ing. Jiří DROZDA; Mgr. Et Mgr. Daniel Lyčka; Mgr. Lenka Šabatová; PhDr. Pavel Borský; PhDr. Dagmar Černoušková; Ing. Zdeněk Novák; Ing. Roman Zámečník, Ph.D.,

Archivní a terénní průzkum:

Ing. Jiří DROZDA; Mgr. Et Mgr. Daniel Lyčka; Mgr. Lenka Šabatová; Ing. Zdeněk Novák; Ing. Roman Zámečník, Ph.D.,

Grafické zpracování:

PhDr. Hana Králová, Ph.D.; Ing. Jiří DROZDA

Odkaz:

<https://www.nzm.cz/veda-a-vyzkum/vedecke-projekty-a-vyzkumne-zamery/hardtmuth-od-uhlu-k-tuzkarskemu-imperiu>

Adresa uložení dokumentů:

Specializovaná mapa:

https://www.nzm.cz/file/03a198e2b188a2017ecdbd2a2a97f8df/34626/Hardtmut_mapa.pdf

Popis metod a výsledků

https://www.nzm.cz/file/b0faa78826544e8d259689b5f9f42e29/34627/Hardtmut_Popis%20metod%20a%20v%C3%BDsledk%C5%AF.pdf

Průvodní zpráva

https://www.nzm.cz/file/096cda26928615a4945af4133436950d/34628/Hardtmut_Pruvodni_zprava.pdf

I. SYNTÉZA KARTOGRAFICKY NEBO PROSTŘEDNICTVÍM GEOGRAFICKÉHO INFORMAČNÍHO SYSTÉMU (GIS) VYJÁDŘENÝCH BODOVÝMI NEBO PLOŠNÝMI ZNAČKAMI, PŘEHLEDNÉ VYJÁDŘENÍ JEVU KARTOGRAMEM

Základním prostředím pro tvorbu výstupů je geografický informační systém umožňující kombinaci několika vrstev a zobrazování jevů pomocí jejich geografické lokalizace v přehledové mapě nebo v kartogramu. Pro potřeby projektu bylo zvoleno Open Source GIS (Geografický Informační systém) QGIS umožňující vytváření analýz a tisk map, jejich správu, tvorbu a organizaci. Dále disponuje tento systém sadou nástrojů pro správu a analýzu geografických dat.

Použitý datový model:

Celý model vychází ze základní stavební jednotky geografického informačního systému geografické vrstvy, která obsahuje vždy prvky stejného typu. Pro potřeby této práce jsou využity dva typy vrstev: bodová (point) a plošná (polygon). Všechny použité tabulky používají zeměpisné souřadnice (šířka a délka) v systému WGS-84. Informace, které byly získány v jiném souřadném systému, byly před uložením do databáze transformovány do tohoto systému pomocí utilit a nástrojů dostupných na webových stránkách ČÚZK.

Podkladovou vrstvu tvoří přehledná mapa České republiky, která byla vytvořena na základě vybraných prvků databáze Open Street Map. Tato data byla kartograficky upravena (generalizována) a symbolizována s ohledem na budoucí použití podkladové mapy pro tvorbu specializovaných map, jako výsledků řešení projektu. V mapě byla výrazně potlačena vrstva komunikací a sídel. Ponechány byly pouze pro přehlednost dálnice a komunikace 1. třídy a zobrazena jsou pouze krajská a okresní města.

Specializovanou nadstavbu tvoří stavební objekty, jak byly v rámci projektu identifikovány a doplněny sémantickými (popisnými) údaji. Vektorovými vrstvami specializovaného obsahu výsledné mapy jsou

- **bodová vrstva** - vztažné body, které představují vybrané objekty (předmět analýzy). Vztažné body reprezentují centroidy nebo retenční body jednotlivých zkoumaných objektů
- **polygonová vrstva** - hranice panství v držení Aloise I. Josefa a Jana I. Josefa v době působení Josepha Hardtmutha

Legenda nadstavbového obsahu byla zvolena s ohledem na četnost, rozmístění a kategorizaci jednotlivých objektů.

- **druh objektu** – jsou rozlišeny tři základní druhy objektů
  - Reprezentativní stavby (knížecí domy, zámky a voluptuární stavby zahrad a parků)
  - Patronátní stavby (kostely, školy a děkanství)
  - Hospodářské stavby (ovčín, cihelna, kravín, sladovna, pivovar apod.)
- **identifikace objektu** - identifikace objektu je v mapě zobrazena pořadovým číslem korespondujícím s číslem v databázi (viz. Obr. 1)

- **plošné zobrazení hranic panství** - hranice panství v držení Aloise I. Josefa a Jana I. Josefa v době působení Josepha Hardtmutha.

Obr. 1 - Výřez z přehledné mapy

Jednotlivé výstupy jsou provedeny ve vektorovém formátu PDF. Výsledná mapa je sestavena jako rastrová grafika v PDF (z důvodů rychlého tisku a možnosti dělení mapy do menších segmentů). Výsledná mapa je zpracována v měřítku 1:750 000 na formátu 594 × 841 mm (A1 landscape).

Pro lokality, ve kterých je kumulováno více objektů a je složitá jejich identifikace, byly zpracovány mapová okna ve větším měřítku.

Pro analýzu vzájemných vazeb architektonických děl Josepha Hardtmutha byly vytvořeny mapové výstupy zobrazující jednotlivé objekty pomocí složené značky. Piktogram vyjadřuje typ objektu, výplň autora plánů a obvod existenci objektu.

Obr. 2 – ukázka složené značky

	Akvadukt		Pavilon
	Dvorec, statek		Zámek
	Hrad, pevnost		Ostatní
	Chrám		kostel
	Minaret		zeď
	Obelisk		

Obr. 3 – piktogramy použité v analytických mapových výstupech

Obrys značky

- nerealizováno
- rekonstrukce
- výstavba
- zamýšlená výstavba

Výplň značky

- Hardtmuth
- Hardtmuth a Engel
- Hardtmuth a Kornhäusel
- Hardtmuth a Meißl
- nezjištěno
- údajně Hardtmuth

Obr. 4– Význam obrysu a výplně značek pro jednotlivé druhy objektů

II. POPIS DOSAŽENÝCH PŮVODNÍCH VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A VÝVOJE ZÍSKANÝCH NA PODKLADĚ VÝZKUMU URČITÉHO ÚZEMÍ, SEZNAM POUŽITÉ SOUVISEJÍCÍ LITERATURY

Východiska

Specializovaná mapa s přehledem architektonických děl Josepha Hardtmutha v krajině je dílčím výstupem projektu a má úzkou vazbu na další jeho aplikované výstupy. Představuje takto jednak samostatný výstup, ale současně je velmi cenná jeho vazba především na výsledky projektu:

Citace dalších výstupů

- KRÁLOVÁ, H. (ed) – „Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu“, výstava NTM 29.6.2022 -. 26.3.2023
- Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu, katalog výstavy (B) – v tisku
- Hardtmuth: from charcoal to a pencil empire, katalog výstavy (B) – v tisku
- Architektonické dílo Josepha Hardtmutha, odborná kniha (B) – zpracován rukopis

Tyto výstupy projektu představují primární zdroje poznání uplatněné v N_{map} a současně odkazují na bohatý citační aparát sekundární literatury. Pro odvození výsledků uplatněných v N_{map} jsou rozhodující níže uvedené principy:

- (1) Základem práce byl **sběr informací jejich verifikace a utřídění**. Na začátku první etapy řešení projektu byl zpracován obsahový koncept databáze, která se později stala základem informačního systému při řešení projektu. Bohužel se v průběhu řešení u sledovaných objektů ukázalo, že u některých projektů či realizací není možné z archivních materiálů získat kompletní informace (například náklady na výstavbu nebo údaje o době trvání stavby nebo obrazovou dokumentaci zaniklých staveb). Dále pak některé historické údaje, např. doba vzniku objektu nebo jeho původní rozloha, jsou uváděny v historických pramenech nekonkrétně, v různých pramenech jsou uváděny rozdílné údaje nebo informace o objektech jsou dovozovány z nepřímých zdrojů. Součástí informačního sběru bylo ve většině případů i místní šetření.

Pro celkovou přehlednost a vytvoření badatelsky využitelného systému byla vytvořena strukturovaná databáze "stavby", která byla postupně doplňována (uchovávané verze „data_Hardtmuth_verze“ - aktuální verze je součástí dokumentace specializované mapy).

- (2) **Vytvoření projektu v Q-GISu** pro výběr, zobrazení a analýzy sledovaných objektů formou grafického výstupu. GIS projekt má přímou vazbu na N_{map} především pro identifikaci objektů, četnosti jejich výskytu a zpracování analýz podle rozdílných kritérií. Pro větší přehlednost a názornost výstupů byly zvoleny různé grafické výstupy:

- Přehledová mapa – měřítko 1:750 000 se základními geografickými prvky, která zobrazuje území celé ČR (viz. Obr. 1)

- Mapová okna (výřezy) pro jednotlivé lokality (Vídeň + Mödling a Lednicko-Valtický areál + Rabensburg)
- Analytické mapy (přílohy)
- Grafy koláčové a sloupcové znázorňující vzájemné vazby jednotlivých staveb (objektů)

Databáze je vedena v prostředí Spatialite, což je rozšíření SQLite pro prostorové informace (podobně jako je PostGIS pro PostgreSQL), pro jednodušší práci při terénním sběru dat ale i pro práci v budoucnu pro práci méně počítačově vzdělaných uživatelů jsou vytvořeny „konverzní“ utility do formátu .xls. Excel také umožňuje snadné vytváření rozdílných grafů nad daty.

(3) Interpretace současného stavu objektů (staveb), které byly navrženy a/nebo realizovány Josephem Hardtmuthem

Terénní průzkumy představují samostatný soubor činností, jejichž cílem je získat potřebné informace na základě skutečností zjištěných in situ. V tomto ohledu významným způsobem doplňují, upřesňují a potvrzují informace zjištěné archivním průzkumem. Intenzita a podrobnost terénních průzkumů byla upravena s ohledem na specifický cíl – doplnění nebo ověření neúplných informací a archivního průzkumu a rešeršního sběru informací. Interpretace neboli výklad stavu objektu a klasifikace neboli hodnocení současného stavu mapovaných objektů se provádí prostřednictvím terénního průzkumu konkrétního objektu. K nezákladnějším technikám sběru dat o studovaném objektu patří metoda pozorování, která je zásadní pro terénní průzkum zahradně-architektonických děl. Pro zabezpečení jednotného přístupu při posuzování objektu všemi terénními pracovníky, byl vytvořen návodný formulář s popisem jednotlivých sbíraných/ověřovaných charakteristik a ukázkové příklady.

Téměř u všech identifikovaných objektů bylo provedeno místní šetření k ověření informací získaných archivním šetřením a pořízena fotodokumentace.

Informace o jednotlivých objektech jsou pro jednoduchost exportována do souboru *xls*. Pro každý objekt jsou uvedeny jeho popisné informace:

- **Panství** název panství na kterém byl objekt vybudován nebo plánován
- **Majitel** majitel/zadavatel projektu (Alois I. Josef, Jan I. Josef nebo oba bratři)
- **Objekt** název objektu nebo jeho účel
- **Stav** stav objektu (existuje, pouze fragmenty apod.)
- **Lokalita** název lokality nebo jméno sídla
- **Výstavba/rekonstrukce** upřesnění o jakou šlo stavební činnost
- **Autor plánu** autor plánu
- **Stavitel** stavitel nebo stavební dohled
- **Doba výstavby** doba zahájení a ukončení stavby
- **GPS souřadnice** souřadnice objektu

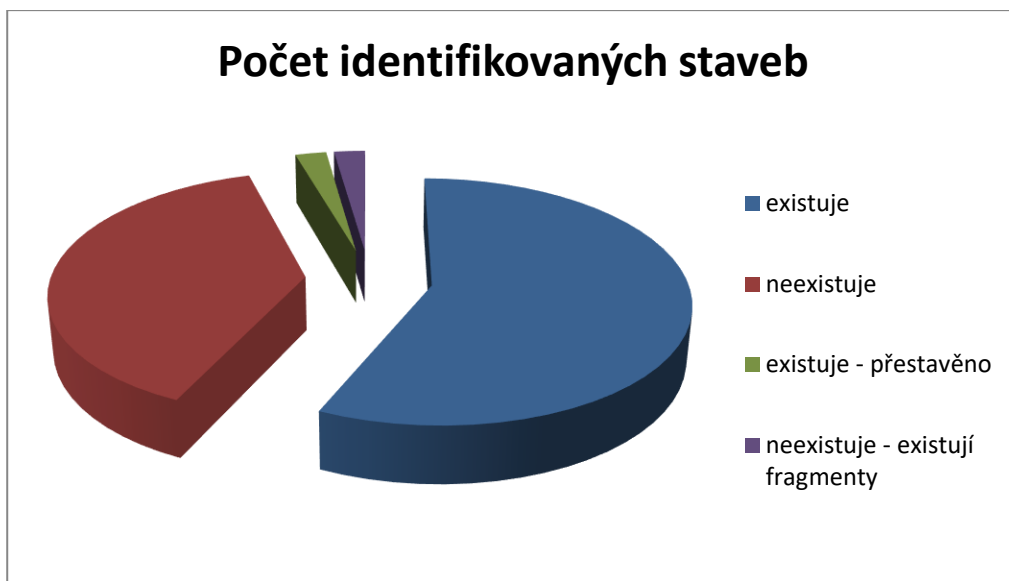
Snahou řešitelů bylo získat co nejucelenější informace o objektu, jako například stavební náklady (například u nákladů na výstavbu Trajánova sloupu Hardtmuthem vypracovaný rozpočet ze dne 4. srpna počítal s nesníženou sumou v hodnotě 23 514 zlatých a 54 krejcarů, přičemž jednotlivé položky vypadaly následovně: zednické a nádenické práce – 11 786 zl. a 42 kr., tesařské práce – 1 174 zl. a 30 kr., materiál – 5 245 zl., pomocné práce – 3 709 zl. a 42 k), bohužel k převážné části objektů se nepodařilo tyto informace dohledat. V databázi jsou uvedeny pouze ty informace, které bylo možno dohledat pro všechny objekty, a bylo možno připravit analytické výstupy a grafy.

Dosažené původní výsledky - Interpretace

Celkem bylo analyzováno 88 staveb. Z celkového počtu bylo identifikováno 52 existujících objektů, z nichž jsou 2 objekty přestavěny (např. kostel sv. Ondřeje v Rabensburgu), 36 objektů neexistuje. Ze dvou neexistujících objektů existují pouze fragmenty a u 3 identifikovaných objektů se jednalo pouze o zamýšlenou výstavbu ve formě plánové dokumentace (např. Pyramida na hoře Anninger nebo Ostrovní obelisk v Lednicko-Valtickém areálu), ostatní neexistující objekty byly v průběhu 19. a 20 století přestavěny, zbourány nebo přirozeně zanikly. Příkladem přestavěného objektu je Husarský chrám, který byl v letech 1806-1807 vybudován Janem I. Josefem na místě staré jeskyně, později však byl z důvodu chátrání zbořen a na jeho místě byla postavena v letech 1908 vyhlídková věž.

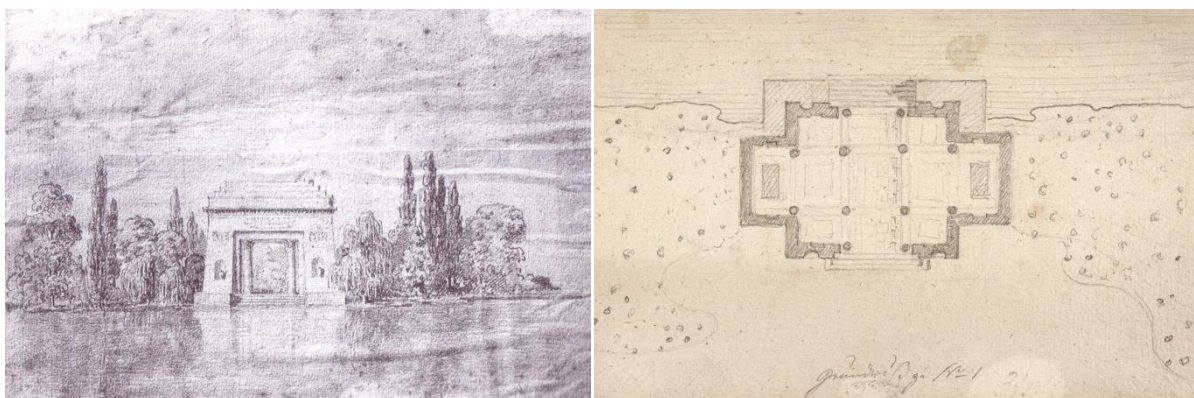

Obr. 5 – Vyhliďková věž z roku 1908 na místě zbořeného Husarského chrámu (foto J. Drozda)

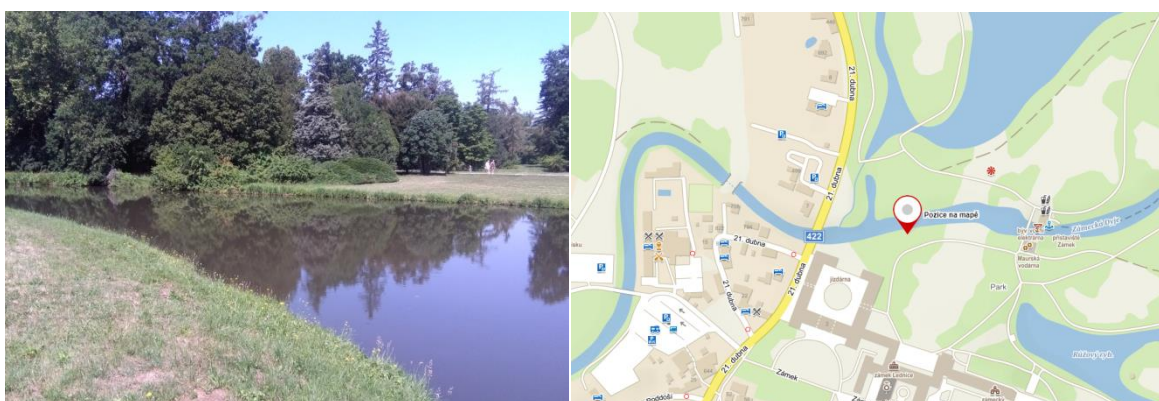

Obr. 6 – Počet identifikovaných staveb

Příkladem zaniklé stavby mohou být Staré lázně v Lednickém parku:

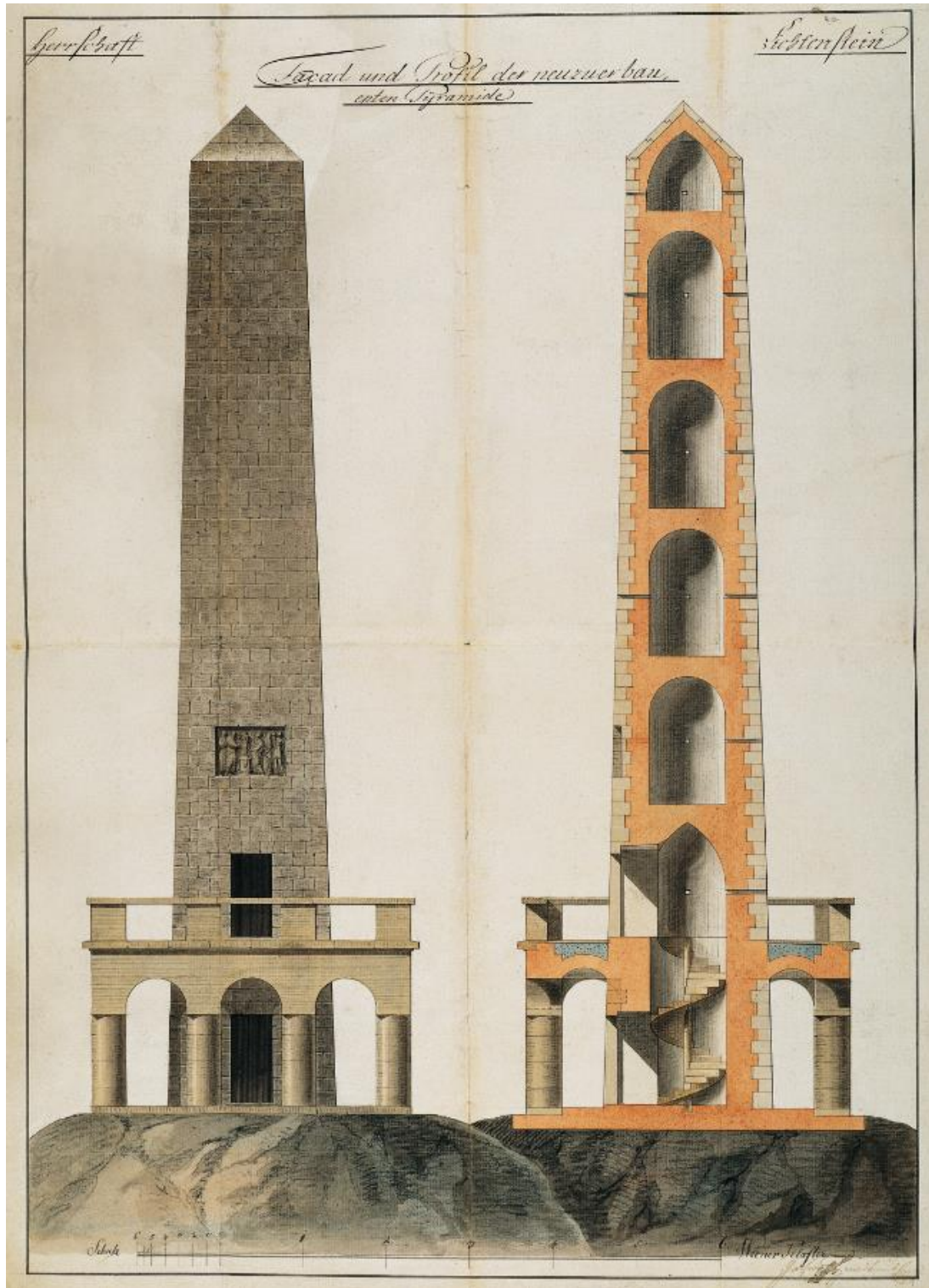
Obr.7 – Staré lázně, varianta návrhu a půdorys, [Joseph Hardtmuth], nedatováno. (LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna)

Obr. 8 – Staré lázně, fotografie místa (foto J. Drozda) a vyznačená pozice na mapě (© Mapy Seznam)

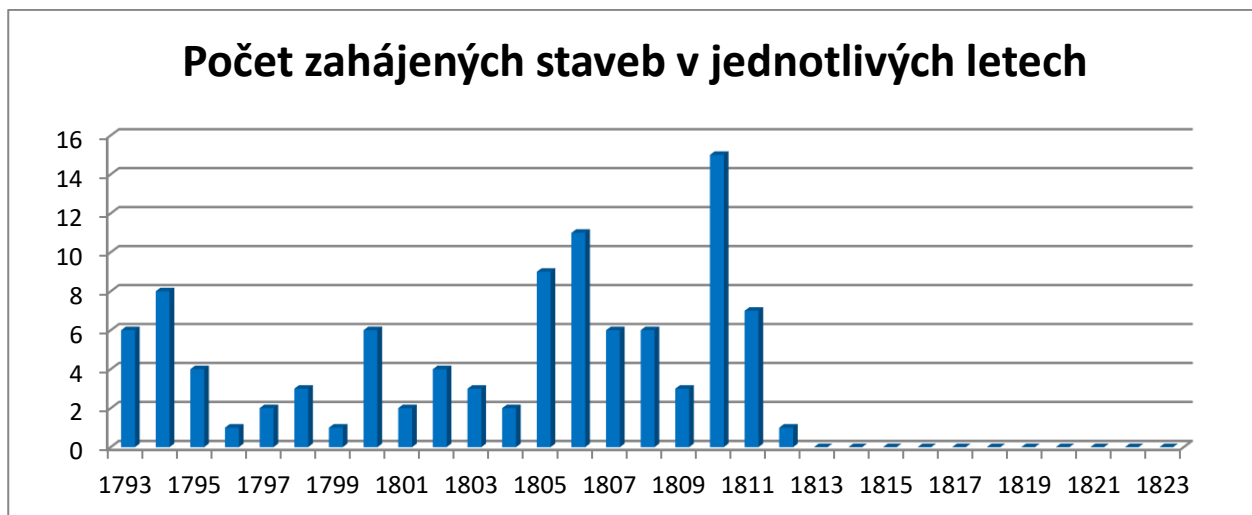
V rámci projektu se podařilo identifikovat i tři nerealizované stavby, na jejichž plánech se Joseph Hardtmuth podílel - ostrovní obelisk v Lednicko-Valtickém areálu, škola v Rabensburgu a Pyramida na hoře Anninger, která měla být postavena místě Trajánova sloupu, který nebyl nikdy dokončen, neboť se objekt při stavbě zřítíl.

Obr.9 – Nerealizovaná stavba - tzv. Pyramida, celkový projekt, Joseph Hardtmuth, nedatováno. (LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna)

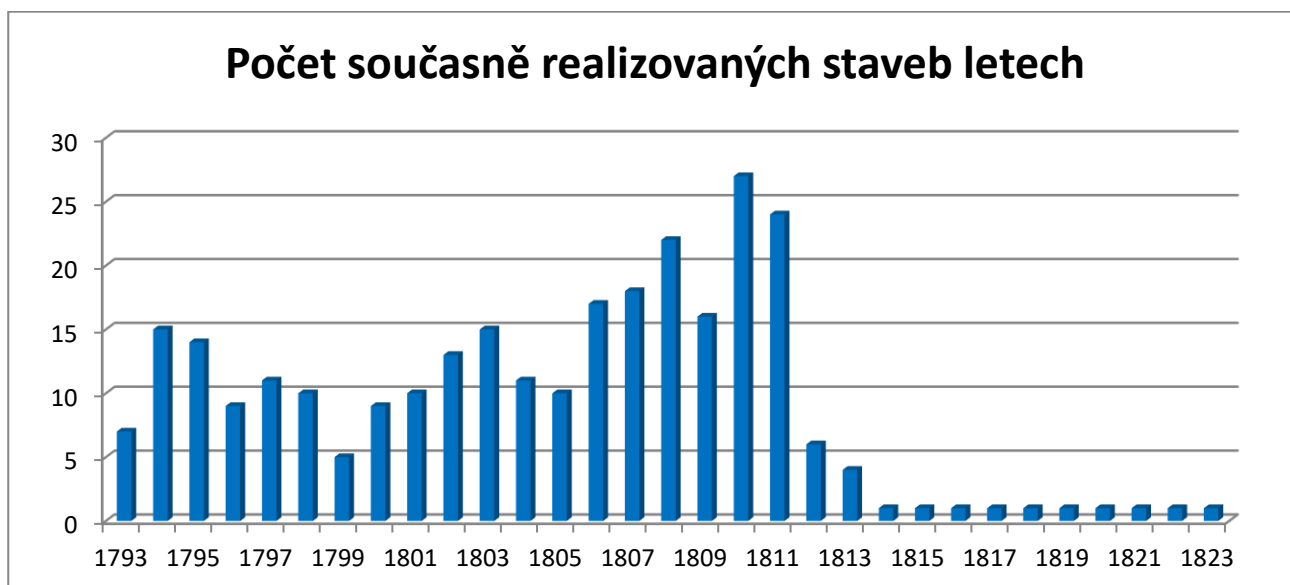
Realizované stavby a rekonstrukce Josepha Hardtmutha v letech 1789 – 1812

Pro bratry Aloise I. Josefa a Jana I. Josefa z Liechtensteinu realizoval v letech 1789 až 1812 Joseph Hardtmuth celkem 85 staveb (52 výstaveb a 32 rekonstrukcí). První stavba byla zahájena v roce 1789 (palác na Herrengaße 1789 – 1798) a poslední byla zahájena v roce 1812 (zámek - oficiální křídlo 1812 – 1813). U některých objektů došlo k několika rekonstrukcím v průběhu let (například hřebčín a dvůr v Rabensburgu celkem třikrát v letech 1793-1795, 1802-1803 a naposledy v roce 1811).

Obr. 10 – Počet zahájených staveb v jednotlivých letech

Některé stavby byly realizovány během jediného roku (Lednický obelisk – 1798), zatímco některé stavby byly realizovány v průběhu několika let (Kolonáda Reistna v Lednici 1810-1823) kdy práce pokračovaly i po odchodu Josepha Hardtmutha z liechtensteinských služeb. V některých letech bylo současně realizováno více než 20 staveb.

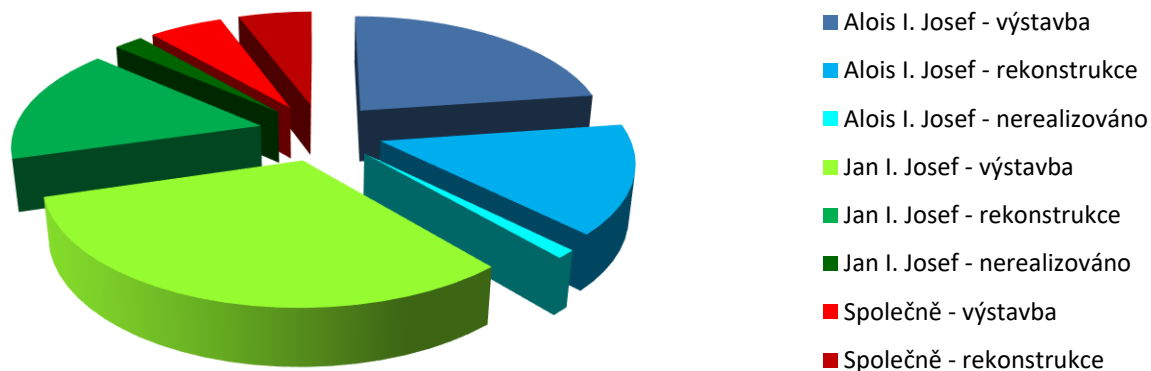
Obr. 11 – Počet současně realizovaných staveb v jednotlivých letech

Z uvedeného grafu je zřejmé, že nejvíce staveb Joseph Hardtmuth realizoval v letech 1794 až 1811. Po roce 1812, kdy Joseph Hardtmuth knížecí služby opustil, bylo dokončeno 5 staveb, z nichž nejdéle trvala výstavba Kolonády Reistna ve Valticích, která byla ukončena v roce 1823.

Stavby a rekonstrukce pro Aloise I. Josefa a Jana I. Josefa z Liechtensteina

Joseph Hardtmuth pracoval postupně pro oba bratry – Aloise I. Josefa a Jana I. Josefa V době vlády Aloise I. Josefa architekt Joseph Hardtmuth v letech 1789 - 1805 vyprojektoval či realizoval celkem 44 projektů, z toho 18 rekonstrukcí a jeden projekt nebyl realizován (škola v Ringelsdorfu na panství Rabensburg). Pro Jana I. Josefa v letech 1805-1812 realizoval 57 projektů, z toho 23 rekonstrukcí a dva objekty nebyly realizovány (ostrovní obelisk v Lednicko-valtickém areálu a Pyramida na hoře Anninger). U celkem 10 staveb probíhaly práce po dobu vlády obou bratrů, z nichž se jednalo o 5 výstaveb a 5 rekonstrukcí.

Počet realizovaných staveb podle zadavatelů

Obr. 12 – Počet realizovaných staveb a rekonstrukcí podle zadavatelů

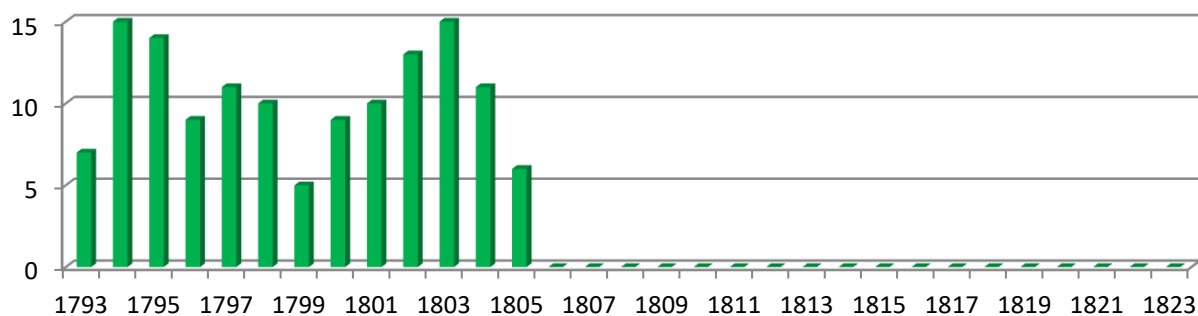
Stavby pro Aloise I. Josefa

Alois I. Josef z Liechtensteina (*14. 5. 1759 †24. 3. 1805). Jeho největším zájmem bylo lesnictví a zahradnictví, okolo svých sídel nechal vysadit mnoho stromů původem ze zámoří, jak z estetických, tak i ekonomických důvodů. Nechal také upravit lednický zámecký park ornamentálními stavbami. Za jeho vlády též začalo budování Vranovsko-křtinského lichtenštejnského areálu, který se rozkládá na Pozořickém panství. Alois nechal postavit nový palác ve Vídni a v letech 1797-1804 Minaret v Lednickém zámeckém parku.

Pro Aloise I. Josefa Joseph Hardtmuth realizoval celkem 44 projektů, z toho 18 rekonstrukcí a jeden projekt nebyl realizován (škola v Ringelsdorfu na panství Rabensburg).

Počet realizovaných staveb pro Aloise I. Josefa

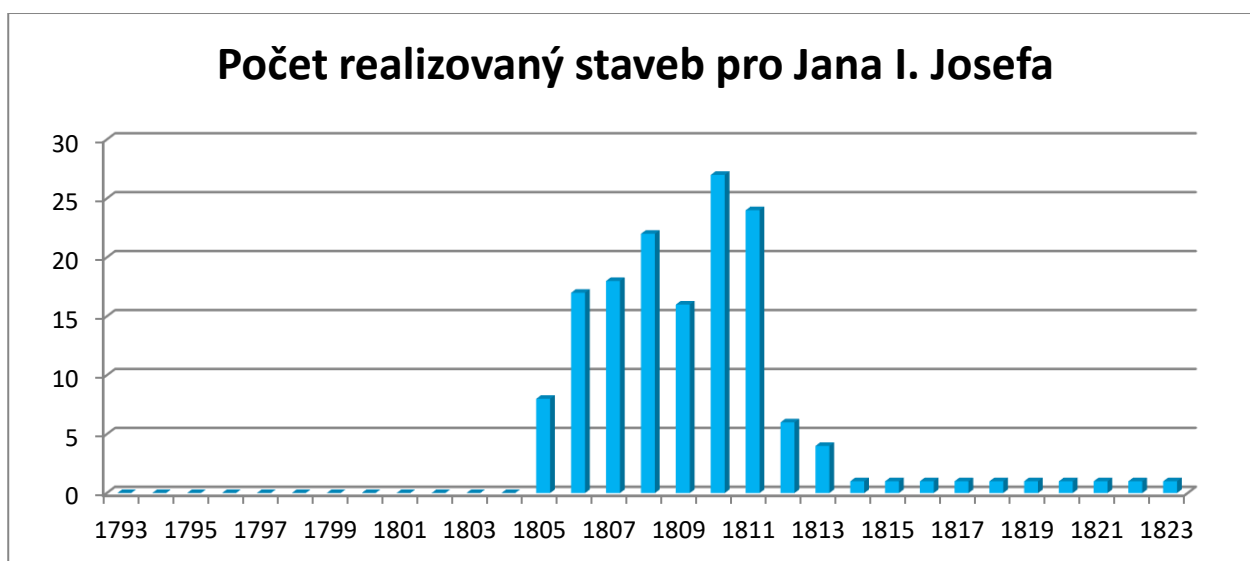
Obr. 13 – Počet realizovaných staveb a rekonstrukcí pro Aloise I. Josefa

Stavby pro Jana I. Josefa

Jan I. Joseph z Liechtensteina (*26. 6. 1760, †20. 4. 1836) Jan I. Josef si zvolil vojenskou kariéru a ve 22 letech vstoupil do armády v hodnosti poručíka. Později během osmanských válek v Evropě se stal plukovníkem. Na významu získal během napoleonských válek, kdy byl povýšen na post polního maršála a stal se vrchním velitelem armády Rakouského císařství. Vedl rakouské vojsko v bitvě u Slavkova.

Pro Jana I. Josefa v letech 1805-1812 realizoval 57 projektů, z toho 23 rekonstrukcí a dva objekty nebyly realizovány (ostrovní obelisk v Lednicko-valtickém areálu a Pyramida na hoře Anninger). U celkem 10 staveb probíhaly práce po dobu vlády obou bratrů, z nichž se jednalo o 5 výstaveb a 5 rekonstrukcí.

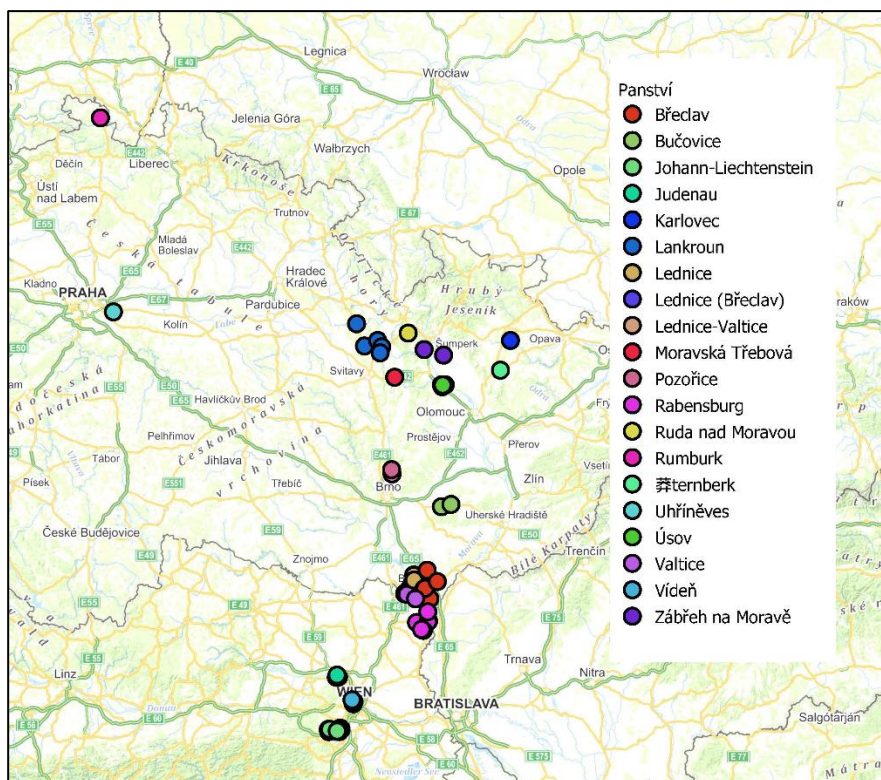
Obr. 14 – Počet realizovaných staveb a rekonstrukcí pro Jana I. Josefa

Stavby a rekonstrukce na liechtensteinských panstvích a ve Vídni

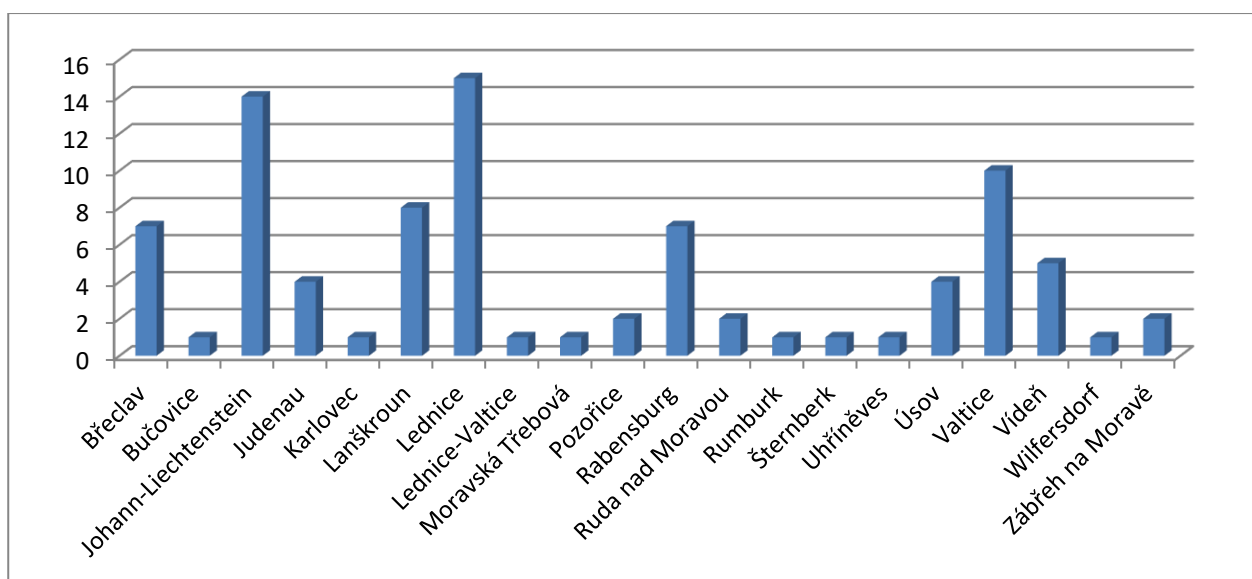
Joseph Hardtmuth realizoval výstavbu a rekonstrukci pro liechtensteiny prakticky na všech jejich panstvích v Čechách, na Moravě ve Slezsku a v Dolním Rakousku. Avšak nejvíce staveb bylo realizováno na Moravě a v Dolním Rakousku.

Tabulka Počet objektů po panstvích

Panství	Počet staveb/rekonstrukcí	Panství	Počet staveb/rekonstrukcí
Břeclav	7	Rabensburg	7
Bučovice	1	Ruda nad Moravou	2
Johann-Liechtenstein	14	Rumburk	1
Judenau	4	Šternberk	1
Karlovec	1	Uhřetěves	1
Lanškroun	8	Úsov	4
Lednice	15	Valtice	10
Lednice-Valtice	1	Vídeň	5
Moravská Třebová	1	Wilfersdorf	1
Pozoříce	2	Zábřeh na Moravě	2

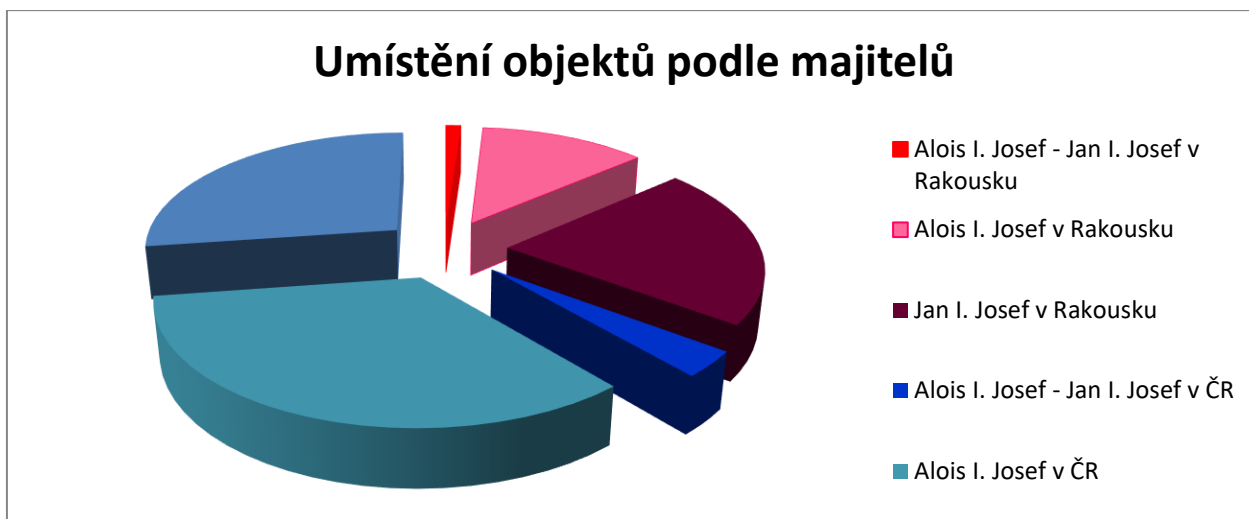

Obr. 15 – Jednotlivá panství, na kterých Joseph Hardtmuth prováděl stavební nebo projektovou činnost

Obr. 16 – Počet realizovaných staveb a rekonstrukcí Josephem Hardtmuthem po jednotlivých panstvích

Z celkového počtu 88 objektů jich je 31 v Rakousku a 57 v České republice. Zadavatelem největšího počtu staveb a rekonstrukcí v Rakousku byl Jan I. Josef (celkem 25 staveb) a v ČR byl největším zadavatelem Alois I. Josef (celkem 33 staveb, z nichž byly 4 objekty dokončeny až za vlády jeho bratra Jana I. Josefa v letech 1805-1810).

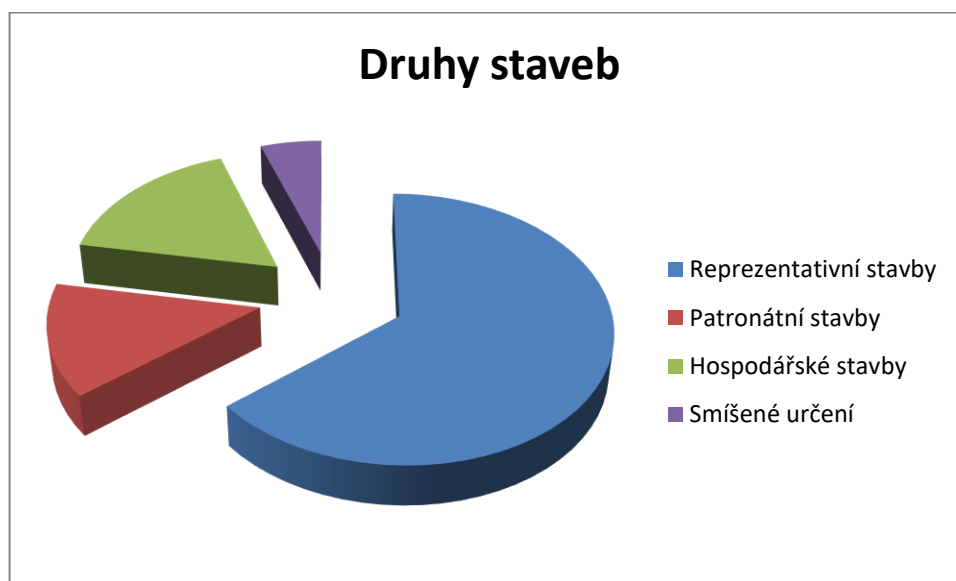

Obr. 17 – Rozložení objektů podle umístění a majitele

Druhy realizovaných staveb

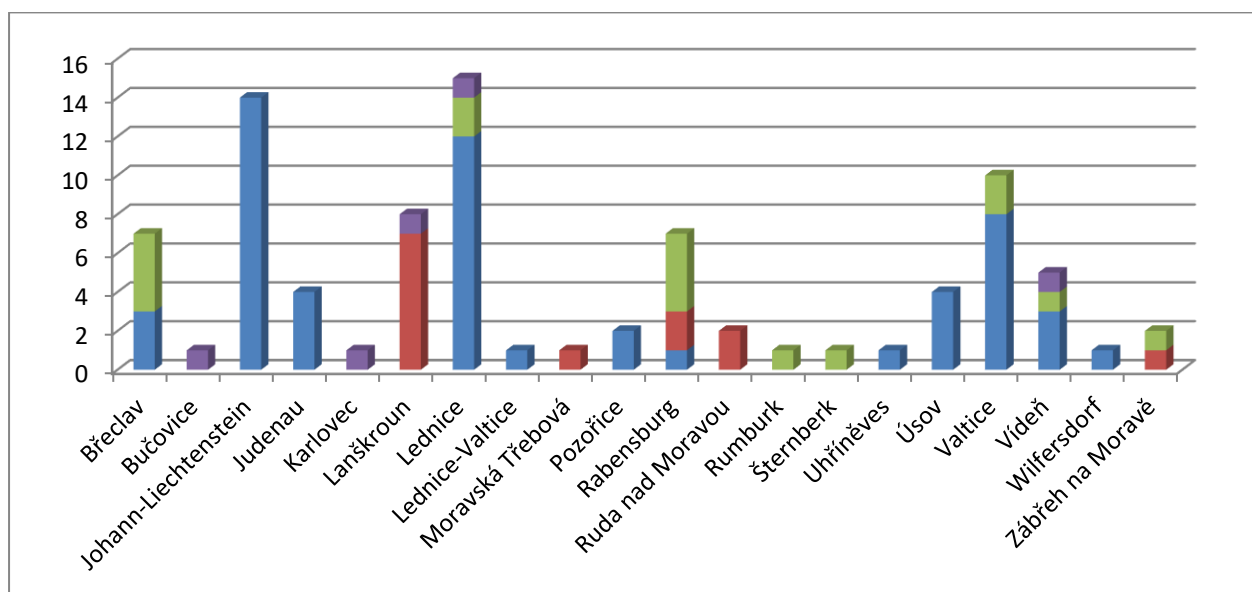
Stavby a rekonstrukce pro liechtensteiny zahrnovaly celou škálu objektů, od hospodářských budov, přes reprezentační prostory (knížecí domy, zámky) a patronátní stavby (kostely, školy) až po voluptuární stavby zahrad a parků. Z celkového počtu 88 objektů bylo identifikováno celkem 54 objektů jako reprezentativní stavby, 13 objektů jako patronátní stavby, 16 hospodářských objektů a 5 objektů smíšeného určení (například zámek a byt správce v Karlovci).

Pro zpracování byly zvoleny 4 kategorie – Reprezentativní stavby, Patronátní stavby, Hospodářské stavby a stavby smíšeného určení.

Obr. 18 – Druhy staveb

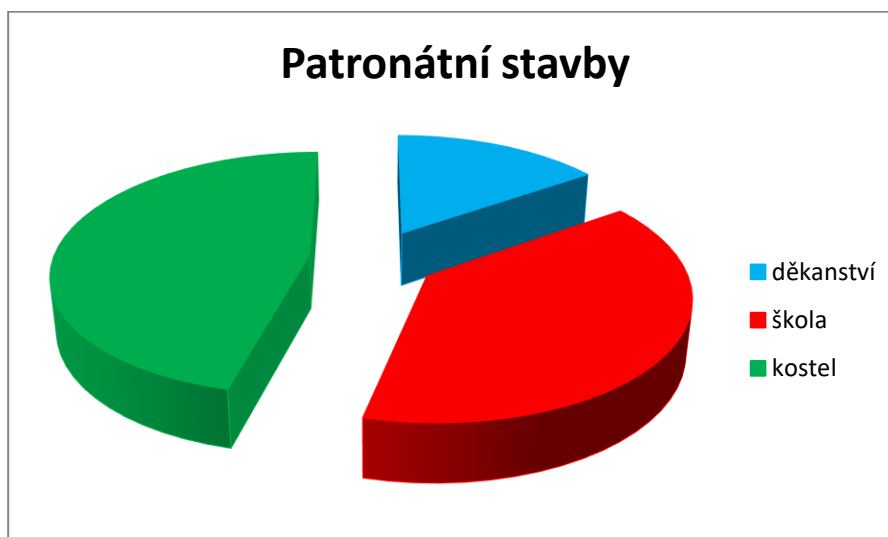
Na následujícím grafu je rozložení druhů staveb po jednotlivých panstvích. Je zřejmé, že reprezentativní stavby se soustřeďují na Moravu (oblast Valtice, Lednice a Břeclav) a na Dolní Rakousko (Vídeň, Johann-Liechtenstein a Wilfersdorf)

Obr. 19 – Druhy staveb podle panství (legenda viz předchozí obrázek)

Patronátní stavby

Patronátní stavby, které Joseph Hardtmuth projektoval nebo i realizoval, byly školy (5), děkanství (2) a hlavně kostely (6). Skoro všechny stavby byly zahájeny za vlády knížete Aloise I. Josefa) Pouze jednu stavbu (kostel sv. Ondřeje v Dobermannsdorf) byla zahájena a jedna stavba (kostel sv. Petra a Pavla v Rudolticích) byla dokončena až za jeho nástupce Jana I. Josefa v roce 1809.

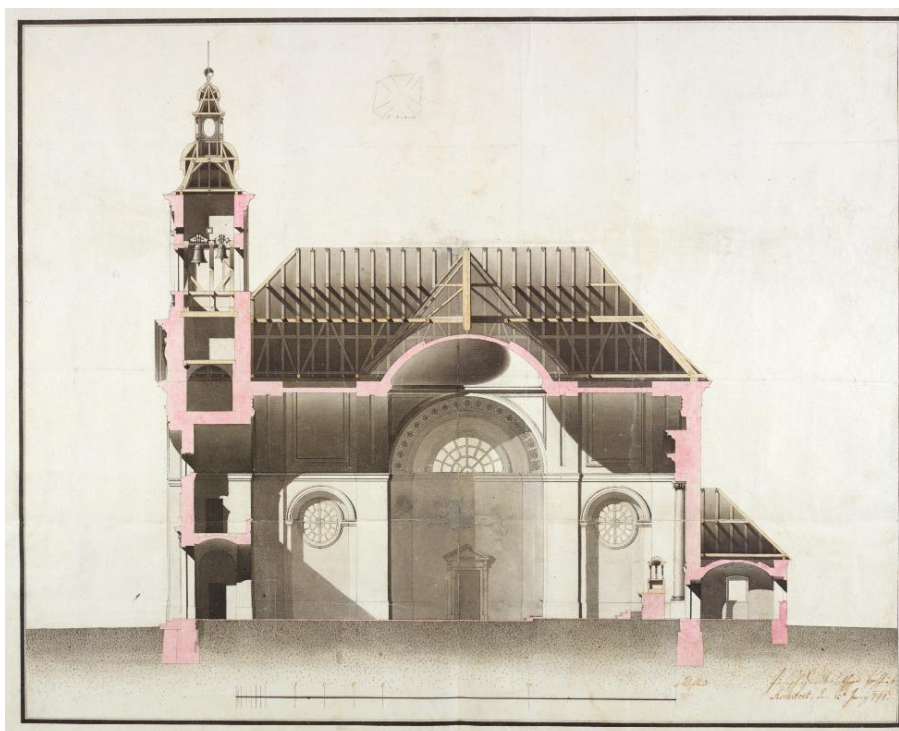

Obr. 20 – Patronátní stavby

Příkladem patronátní stavby může být kostel sv. Jakuba Většího v České Třebové (1794 – 1801)

Obr. 21 – patronátní stavba - kostel sv. Jakuba Většího v České Třebové (foto F. Hulec)

Obr. 22 – kostel sv. Jakuba Většího v České Třebové, podélný řez, Joseph Hardtmuth, 1794. (LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna)

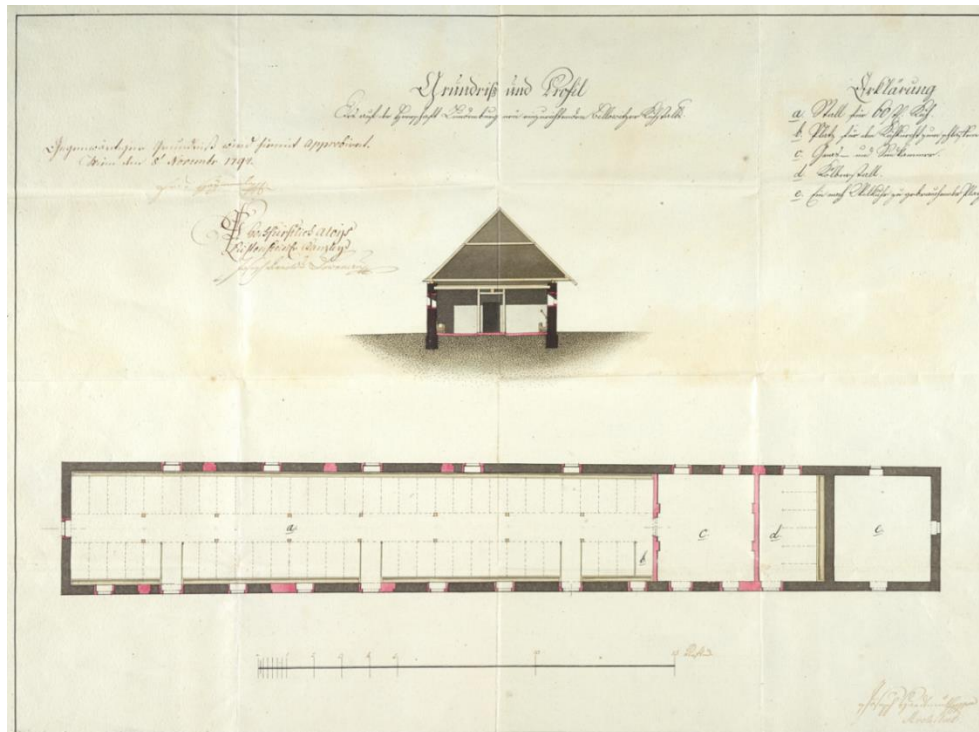

Hospodářské stavby

Hospodářských staveb Joseph Hardtmuth realizoval celkem 16, z toho bylo 9 rekonstrukcí a výstavba 6ti nových objektů. Z celkového počtu je 5 objektů v Dolním Rakousku (4 na panství Rabensburg a pivovarská sladovna ve Vídni). Převážná část objektů (10) byla realizována za vlády Aloise I. Josefa, u zbylých 6ti objektů spadají práce do období vlád obou bratrů. V současnosti z 16 hospodářských objektů existují v původní podobě pouze 4 objekty.

Obr. 23 – hospodářská stavba - kravín Hrušky (foto J. Drozda)

Obr. 24 – kravín ve Velkých Bílovicích, návrh úprav, Joseph Hardtmuth, 1794. (LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna)

Reprezentativní stavby

Největší počet všech objektů představují Reprezentativní stavby, celkem 54 objektů, z nichž již 18 objektů neexistuje. Přes polovinu (31 objektů) jich bylo realizováno v ČR a 24 v Rakousku. Nejvíce reprezentativních staveb bylo realizováno na panství Johann-Liechtenstein (14) a v Lednici (12), zatím co na několika panstvích nebyly reprezentativní stavby Josephem Hardthmutem vůbec realizovány (Šternberk, Kralovec, Rumburk apod.).

Jednalo se o širokou škálu prací (rekonstrukce i výstavba) i velice rozmanité objekty (přestavba rodinného sídla, výstavba reprezentativních budov, výstavba romantických objektů až po vyhlídkové věže a altány).

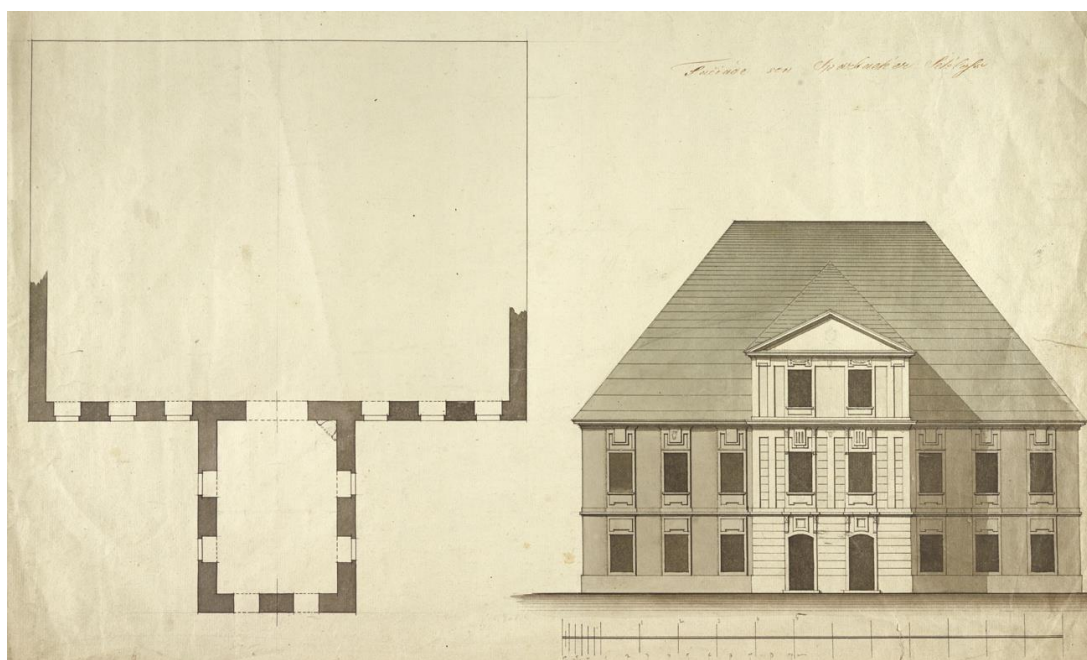
Obr. 25 – hrad Veste Liechtenstein (foto J. Drozda)

Obr. 26 – hrad Veste Liechtenstein, Giovanni Maria Monsorno, 1822. (Státní zámek Konopiště)

Obr. 27 – zámček Sparbach(foto J. Drozda)

Obr. 28 – Sparbach, zámček, půdorys a návrh fasády, [Joseph Hardtmuth], nedatováno. (LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna)

Obr.29 – Pohansko u Břeclavi (foto F.Hulec)

Obr. 30 – Pohansko, celkový projekt, [Joseph Hardtmuth], nedatováno. (Moravský zemský archiv v Brně)

Seznam použité primární literatury:

- Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst, 17. Jahrgang, Nr. 60 und 61, Wien 1826.
- Marie Borkovcová (red.), *Krajem koruny země. Vlastivěda Lanškrounska*, Lanškroun 2002.
- Pavel Borský, *Zámek Břeclav. Stavebněhistorická dokumentace (revize stavebně historického průzkumu z roku 1993)*, nepublikovaná práce, Brno 2020.
- Ivo Cerman, *Kolonáda na Reistně v lednickém parku*, *Dějiny a současnost XXXVIII*, 2016, č. 1, s. 28–29.
- Josef Cibulka, Jan Sokol, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese lanškrounském*, Praha 1935.
- Petr Czajkowski, *Stavebněhistorický průzkum hlavní budovy státního zámku Valtice*, nepublikovaná práce, 2012.
- Dagmar Černoušková, Pavel Borský, Karel Maráz, *Stavební vývoj břeclovského zámku. Průzkumy památek II*, 1/1995, s. 100–108.
- Dagmar Černoušková, *Nový dvůr v Lednicko-valtickém areálu*, *Průzkumy památek XI*, 2004, č. 1, s. 173–182.
- Dagmar Černoušková, Pavel Borský, *Janův hrad v Lednicko-valtickém areálu*, *Průzkumy památek IV*, 1997, č. 2, s. 115–122.
- Dagmar Černoušková, Pavel Borský, *K stavebně historickým průzkumům voluptuární architektury v Lednicko-valtickém areálu*, in: H. Králová (ed.), *Joseph Hardtmuth: Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů*, Praha 2019, 53–79.
- Martin Golec, Daniel Lyčka, *První fáze vranovsko-křtinského lichteštejnského areálu*, in: H. Králová (ed.), *Joseph Hardtmuth: Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů*, Praha 2019, 137–154.
- Johann G. Grohmann, *Ideenmagazin für Liebhaber von Gärten, Englischen Anlagen und für Besitzer von Landgütern um Gärten und ländliche Gegenden, sowohl mit geringem als auch grossem Geldaufwand nach den originellsten Englischen, Gotischen, Sinesischen Geschmackmanieren zuverschönen und zuveredeln*. Leipzig 1798.
- Joseph V. Häufner, *Joseph Feil, Schilderung von Eisgrub, Feldsberg und deren Umgebungen: Nebsteinem Wegweiser und Plane auf Stahl mit 17 Ansichten und einem Panorama andessen Rande*, Wien 1840.
- Isidor HERRISCH, *Schilderung von Eisgrub und seiner Umgebung, Feldsberg, Kostel, Lundenburg, Neudeck, Nikolsburg, Voitelsbrunn usw.* Brünn 1933.
- Dalibor Hodeček, *Stavební dějiny minaretu v Lednici, Jižní Morava XLV*, 2009, sv. 48, s. 63–87.
- Pavel Juřík, *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*.
- Michal Konečný (ed.), *Vitruvius Moravicus: Neoklasicistní aristokratická architektura na Moravě a ve Slezsku po roce 1800*, Kroměříž 2015.
- Michal Konečný, *Zámek Valtice*, Kroměříž 2018.
- Michal Konečný, *Minaret*, Kroměříž 2018.
- Emil Kordiovský, *Lednicko-valtický areál a jeho památky*, Praha 2003.
- Stefan Körner, *Die Gärten des Fürsten Aloys von Liechtenstein. Gartenkunst in gesellschaftlichen Umbruchzeiten*, *Jahrbuch des Historischen Vereins für das Fürstentum Liechtenstein CIV*, 2005, s. 86–136.
- Lenka Křesadlová, *Areál Nových Zámků u Litovle v prvních desetiletích 19. století*, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, 2007, č. 294, s. 50–58.

- Lenka Křesadlová, Drobnosti k Novým Zámkům u Litovle, Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, 2009, č. 298, s. 134–140.
- Daniel Lyčka, Voluptuární stavby valtického panství v letech 1817–1820 (bakalářská diplomová práce), Historický ústav FF MU Brno, Brno 2016.
- Daniel Lyčka, Gloriet a jiné zapomenuté stavby Lednicko-valtického areálu, Jižní Morava LI, 2016, č. 54, s. 198–217.
- Daniel Lyčka, Voluptuární stavby v liechtensteinských parcích v Nových Zámcích u Litovle a v Adamově, Průzkumy památek XXIV, 2017, č. 1, s. 175–186.
- Daniel Lyčka, Zaniklé a zapomenuté Hardtmuthovy stavby v lednicko-valtickém areálu, in: H. Králová (ed.), Joseph Hardtmuth: Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů, Praha 2019, s. 19–38.
- Daniel Lyčka, Hadersfeld s hradem Greifenstein a Liechtenstein-Sparbach: Historie dolnorakouských parků za Jana I. Josefa knížete z Liechtensteina, Průzkumy památek XXVII, 2020, č. 1, s. 79–110.
- Ivan Muchka, Děkanský kostel sv. Jakuba Většího v České Třebové – dílo architekta Josefa Hardtmutha, in: Českotřebovská farnost v historii. Sborník studií k 200. výročí vystavění kostela sv. Jakuba, Česká Třebová 2004, s. 141–151.
- Vlastimil Novák, Historické památky obce Damník, Lanškroun 2019.
- Martin Pácal, Obnova Minaretu v Lednicko-valtickém areálu, Zprávy památkové péče 81, č. 4, 2021, s. 525–531.
- August PROKOP, Burgen und Schlösser Mährens. Brünn 1888.
- August Prokop, Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung, IV. Band, Wien 1904.
- Hans RECHT, Eisgrub in graphischen Bild Darstellungen des 18. und 19. Jahrhunderts. Wien 1979.
- Adolf Schmidl, Wien's Umgebungen auf zwanzig Stunden in Umkreise: Nach eigenen Wanderungen geschildert, II. Band, Wien 1838.
- Adolf Schmidl, Wien's Umgebungen auf zwanzig Stunden im Umkreise, III. Band, Wien 1839.
- Lenka Šabatová, Státní zámek Lednice, Operativní dokumentace provedená v průběhu oprav fasád, část I., období 2008-2010, nepublikovaná práce, Brno 2010.
- Lenka Šabatová, Lovecký zámeček v Lednici – architektonická a funkční proměna voluptuární stavby. Průzkumy památek XXI, č. 1, 2014, s. 130–136.
- Lenka Šabatová, Josef Hardtmuth a zámek v Bučovicích, in: H. Králová (ed.), Joseph Hardtmuth. Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů, Praha 2019, s. 109–119.
- František R. Václavík – Bohdan Šeda, *Dílčí hloubkový stavebně historický průzkum a OPD zámku čp. 1 v Lanškrouně*, nepublikovaná práce, Pardubice 2013.
- Gustav WILHELM, *Die Fürsten von Liechtenstein und ihre Beziehungen zu Kunst und Wissenschaft* (Sonderdruck aus dem Jahrbuch der Liechtensteinischen Kunstgesellschaft). Vaduz 1976.
- Gustav Wilhelm, *Joseph Hardtmuth 1758–1816: Architekt und Erfinder*, Wien–Köln 1990.

III. Popis metody

Tvorba výsledky N_{map} byla realizována v návaznosti na ostatní výstupy projektu v postupných krocích.

- (1) Rešerše, archivní průzkum a sběr informací o zájmových objektech, návrh struktury sledovaných popisných charakteristik objektů (sémantické informace) strukturované databáze, která se stala základem pro zpracování databáze objektů.

- (2) Ověření existence objektů – místní šetření, identifikace na leteckých snímcích,
- (3) Naplňování databáze, především základními popisnými údaji, údaji o lokalizaci -založení datového modelu databázovém prostředí.
- (4) Terénní průzkum. Při terénním průzkumu byla pozornost zaměřena na doplnění popisných informací a pořízení fotografické dokumentace.
- (5) Tvorba kartografického díla – souboru map na základě principů uvedených v kap. I.

Cílem řešitelů je po celou dobu řešení projektu používat otevřená řešení a volně dostupné programové vybavení (OpenSource) tak, aby výsledky řešení mohly být volně šiřitelné bez nutnosti nákupu nebo vazby na určitý software.

Odkaz na příslušnou výzkumnou aktivitu, na jejímž základě výsledek typu Specializovaná mapa s odborným obsahem vznikl

Výsledek vznikl na základě podpory při řešení projektu DG18PO20VV003; „Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu“,

